

Kontaktpåvirkning eller dialektal overlevering i amerikadansk. Kan det afgøres?

Jan Heegård
Københavns Universitet

1. Problemet

I det dansk der blev talt af de første udvandrere til USA og deres efterkommere (Kjær & Baumann Larsen 1978, 1981; Kühl 2014), og som jeg her vil kalde 'amerikadansk', støder vi på sætninger som:

- (1) *min yngste han er en doktor i Thunder Bay* (ALV)
- (2) *min far var en sten- og billedhugger på Vesterbro* (JHP)
- (3) *min søn studerede til at blive en præst* (EMN)

Med den ubestemte artikel ser disse eksempler ved første øjekast ud til at gå imod en syntaks som man ville forvente i danmarksdansk, dvs. dansk talt i Danmark. I sådanne kopulakonstruktioner med personidentificerende subjektprædikatív uden attributív adjektiv vil vi forvente nøgent subjekt, *han er doktor i ...*, *han var billedhugger på ...* osv. Engelsk har derimod obligatorisk ubestemt artikel i denne konstruktion:

- (4) *my youngest he is a doctor in Thunder Bay*
- (5) *my father was a stonemason and sculptor on Vesterbro*
- (6) *my son studied to become a priest*

Dansk kan have ubestemt artikel i sådanne konstruktioner, men så er der enten tale om en uegentlig eller evaluerende betydning som vist med (7b) over for den beskrivende i (7a), eller der er tale om et substantiv med klart evaluerende funktion som i (8a-b) hvor fravær af ubestemt artikel er ugrammatisk, (9a-b):

(7a) *han er **klovn*** (af profession, fx på et hospital; beskrivende)

(7b) *han er **en klovn*** (dvs. opfører sig fjollet; evaluerende)

(8a) *han er **et geni***

(8b) *han er **et fjols***

(9a) **han er **geni***

(9b) **han er **fjols***

Denne morfosyntaktiske regel for dansk, der kun gælder for subjekt-prædikater uden foranstillede eller efterstillede attributiver, er præciseret i grammatikkerne allerede for tidligt nudansk og for senere nudansk (Høysgaard 1752:§ 608, § 627.3; Mikkelsen 1911:81-182; Hansen 1927:52-56; Togeby 2003:70, 152, 171; Allan et al. 2005:61-62, 67-69; Hansen & Heltoft 2011:888-890). I 1927, i slutningen af den store udvandringsperiode, konstaterer Aa. Hansen at reglen ”overholdes nøje i moderne dansk” (Hansen 1927:53). Sagen synes således klar: De danske immigranter som har ytret (1-3), er engelskpåvirkede. Det er et synspunkt der finder støtte hos Hasselmo (1974), som observerer et lignende fænomen i amerikansk og kalder det for ”the most important English influence” i ”Scandinavian syntax” (1974:215; se også Hasselmo 2005:2133). Men med Karen Margrethe Pedersen (2013) har vi faktisk et andet bud på brugen af den ubestemte artikel blandt danske immigranter i USA. Pedersen påpeger nemlig at ud over den evaluerende funktion kan den ubestemte artikel også have en *klassificerende* funktion. Denne funktion træder særligt tydeligt frem ved substantiver der ikke har en iboende evaluerende betydning, som ’fjols’ og ’geni’, eller som heller ikke oplagt har en uegentlig, evaluerende betydning, som ’klovn’:

(10) *du er **et menneske** (ikke et dyr)* (Pedersen 2013:307)

(11) *han er **en far** til en studerende* (Pedersen 2013:308)

(12) *han er **en botaniker***

I en klassificerende funktion er det den ubestemte artikels funktion at fremhæve et medlemskab af en gruppe af personer, snarere end at beskrive eller evaluere personen; (10)-(12) er acceptable uden ubestemt artikel, hvor substantivet så har beskrivende funktion. Vi kan altså med støtte i Pedersen (2013) og ovenfor nævnte grammatikker vise den ubestemte artikels funktion i kopulasætninger med personidentificerende subjektprædikat som i Tabel 1.

	Beskrivende funktion	Evaluerende funktion	Klassificerende funktion
Iboende evaluerende substantiv	<i>*han er fjols</i>	<i>han er et fjols</i>	<i>han er et fjols</i>
Potentielt evaluerende substantiv	<i>han er klovn</i>	<i>han er en klovn</i>	<i>han er en klovn</i>
Rent deskriptivt substantiv	<i>han er botaniker</i>	---	<i>han er en botaniker</i>

Tabel 1: Den ubestemte artikels funktion i kopulasætninger med personidentificerende subjektprædikat.

Pedersen viser at en sådan klassificerende funktion har fandtes i ældre dansk og i dialekter helt op til moderne tid og også stadig findes idet (10)-(12) er udmærkede eksempler på moderne dansk sprogbrug. ('Dialekter' er ikke specificeret nærmere hos Pedersen, men det fremgår at hun bruger kilder for vestjysk, vendelbomål, sønderjysk, fynsk, ærøsk, langelandsk, sjællandsk, mønsk, lolland-falstersk og bornholmsk, og hun diskuterer ikke hvorvidt disse 'dialekter' adskiller sig fra hinanden. Jeg overtager denne generaliserede brug af 'dialekter' og ignorerer således at der kan være dialekter hvor andre forhold er gældende.)

Spørgsmålet melder sig så om det vi kan observere i amerikansk, som i (1)-(3), er rester af ældre dansk, om det er et dialektalt træk, eller om det virkelig er engelsk påvirkning, som Hasselmo mener for amerikavensk. Svaret er at det er engelsk påvirkning og dialektrest. Det følgende fremlægger argumentet herfor. Først beskrives det amerikadanske datamateriale og talerne nærmere. Derpå ser vi nærmere på Pedersens (2013) analyse, hvorpå analysen af amerikadansk fremlægges, først i form af en overordnet distributionel analyse, dernæst i form af en analyse der ser på individuelle, specifikke tendenser for et mindre udvalg af talerne. Artiklen rundes af med konkluderende bemærkninger.

2. Data og talerne

Data kommer fra det nyetablerede korpus over amerikadansk, CoN-AmDa (Corpus of North American Danish), som er udviklet under forskningsprojektet Danske stemmer i USA og Argentina (jf. Kühl m.fl., under udgivelse). Korpuset bestod ved analysetidspunktet af 189 interview med 222 talere, og det omfattede i alt 351.541 ord. Talerne kommer fra flere steder i USA og Canada, både mere velkendte danske bosættelser som fx Elk Horn i Iowa eller Solvang i Californien og mere ukendte bosættelser spredt rundt i Midtveststaterne, på Vestkysten af USA, i den canadiske provins New Brunswick og omkring storybyerne New York, Chicago, Minneapolis og Los Angeles. Interviewene er optaget af de danske sprogforskere Iver Kjær og Mogens Baumann Larsen i løbet af en række rejser til USA og Canada i perioden fra 1966 til 1980, af den amerikanske skandinavist Christopher Hale på rejser i Canada i 1990'erne og af sociolingvisten Tore Kristiansen på en rejse til Solvang i Californien i 1990.

Langt de fleste af talerne er førstegenerationsindvandrere, dvs. de er født i Danmark, men udvandret i teenageårene eller senere, eller andengenerationsindvandrere, dvs. de er født i Nordamerika af forældre der er udvandret fra Danmark. Der er kun ganske få tredje- og fjerdegenerationsindvandrere i korpuset, hvad der for så vidt illustrerer den generelle hastige afvikling af dansk som dagligdagssprog blandt efterkommere af udvandrerne (Grøngaard Jeppesen 2005; Kühl 2014). Langt de fleste af de interviewede er født i perioden 1895-1920, dvs. der er ikke nogen aldersforskel på førstegenerationsindvandrerne og de talere der er født i Nordamerika.

Det er ikke altid klart fra indholdet af interviewene eller fra Kjær og Baumann Larsens metadata hvorvidt talerne stadig taler dansk, eller om det dansk de præsterer, er erindret dansk. I nogle tilfælde oplyses det at en given taler ikke har talt dansk i mange år før vedkommende bliver interviewet, heller ikke med andre af dansk afstamning i netværket; i andre tilfælde har vi ikke adgang til den information. Vi kender fødested for alle danskfødte talere og dermed i teorien typen af eventuel medbragt dialekt eller dialektfarvet dansk. For de talere som er født i Nordamerika, er det ikke altid klart fra hvilket sted i Danmark de stammer. Generelt er talerne ikke kraftigt dialekttalende, med enkelte undtagelser fra især et område i South Dakota hvor thybomål har været godt overleveret (Heegård Petersen 2017; se også Baumann Larsen 1981 og Kjær & Baumann Larsen 1981).

3. Brugen af ubestemt artikel i ældre dansk, i danske dialekter og i moderne dansk

Før vi ser nærmere på udbredelsen af ubestemt artikel i den behandlede kopulakonstruktion i amerikadansk, er det på sin plads at få præciseret udbredelsen i danmarksdansk, dvs. i dialekter (i Pedersens brug) og i hvad Pedersen og jeg kalder 'standarddansk'. Det følgende resumerer derfor Pedersens (2013) analyser og supplerer med egne analyser fra LANCHART-korpusset over dansk talesprog (Gregersen 2009; Gregersen m.fl. 2014).

Ifølge Pedersen (2013:303) findes den ubestemte artikel i klassificerende funktion belagt i dialekter til "langt op i 1800-tallet", og der kan stadig ses eksempler på den i moderne standarddansk. Brugen af ubestemt artikel er dog ikke ensartet udbredt i de semantisk og syntaktisk definerede substantivklasser som Pedersen baserer sin analyse på: Profession og stand (*botaniker, præst, lærer, enke* m.fl.), Indbygger (*dansker, vendelbo* m.fl.), Alder (*barn, skoledreng* m.fl.), Konfession (*lutheraner, jøde* m.fl.), Diagnostisk (*krøbling, handicapet* m.fl.), Zoologi (*menneske, djævel, varulv* m.fl.) og den syntaktisk bestemte klasse Relation (*far til ..., medlem af ...* m.fl.) hvor medlemskabet er tildelt hvis substantivet efterfølges af en præpositionsfrase (Pedersen 2013:305-308). Pedersen fremhæver at der i dialekterne er "relativt mange eksempler" på den ubestemte artikels klassificerende funktion i klasserne Indbygger og Alder, men kun få i klassen Profes-

sion og stand. I moderne dansk kan vi stadig se ubestemt artikel i klassificerende funktion i klasserne Zoologi og Relation, hvorimod denne funktion er ”næsten ude af brug” i klasserne Profession og stand, Indbygger og Diagnostisk (2013:312). Pedersens analyse er sammenfattet (med mine ord) i Tabel 2, som også indeholder resultaterne af min egen tilsvarende undersøgelse af den ubestemte artikels brug i LANCHART-korpusset.¹

Substantivklasse	Klassificerende betydning	Dialekter	Standarddansk (Pedersen 2012)	Standarddansk (LANCHART, n=4543)
Profession og stand	<i>han er en lærer</i>	Svagt belagt	Belagt i 1800-tallet, næsten ude af brug	Så godt som ude af brug: 0,4 % (10 ud af 2817 tokens)
Indbygger	<i>han er en dansker</i>	Godt belagt	Belagt i 1800-tallet, næsten ude af brug	Stadig i brug: 4,7 % (33 ud af 702 tokens)
Alder	<i>hun er et barn</i>	Godt belagt	Belagt i 1800-tallet, næsten ude af brug	Næsten ude af brug: 0,8 % (3 ud af 375 tokens)
Konfession	<i>han er en kristen</i>	Belagt	Belagt i 1800-tallet	Stadig i brug: 1,8 % (3 ud af 165 tokens)
Diagnostisk	<i>han er en krøbling</i>	Belagt	Belagt i 1800-tallet	Stadig i brug: 2,9 % (2 ud af 68 tokens)
Zoologi	<i>han er et menneske</i>	Belagt	Stadig i brug	Godt belagt: 38,3 % (46 ud af 120 tokens)
Relation	<i>han er en far til ...</i>	Ingen eksempler	Stadig i brug	Ude af brug: 0 % (0 ud af 296 tokens)

Tabel 2: Brugsmønster for substantiver i substantivklasser i dialektalt dansk og standarddansk if. Pedersen (2013) og egen undersøgelse.

¹ LANCHART-korpusset over moderne dansk talesprog omfatter sprogprøver fra København, Næstved, Vissenbjerg (Fyn), Vinderup (Vestjylland), Odder, Sønderjylland, Århus og Odense. Optagelserne er blevet til i forbindelse med sociolinguistiske interview optaget mellem 1970 og nu. I skrivende stund indeholder LANCHART-korpusset ca. 10 millioner ord. LANCHART-undersøgelsen udført i forbindelse med den foreliggende analyse har inkluderet alle forekomster af ordformerne *er* og *var*, altså ikke *blive* eller andre bøjningsformer af *være*, og der blev identificeret i alt 4.543 eksempler på den relevante personidentificerende kopulakonstruktion, hvor substantivet lader sig kategorisere i henhold til Pedersens (2013) klasser.

Der er kun få uoverensstemmelser mellem Pedersens (2013) analyse (af brugen i standarddansk) og min egen. Der er fx ikke nogen eksempler på ubestemt artikel i den syntaktiske klasse Relation i LANCHART-samplet over for Pedersens vurdering 'stadig i brug'. Og i klassen Indbygger kan vi i modsætning til Pedersen (2013) med 4,7 % ikke sige at ubestemt artikel er ude af brug i moderne dansk. Der er enighed mellem de to undersøgelser om at ubestemt artikel i klassificerende funktion er tæt på at være ude af brug i moderne standarddansk i klassen Alder, hvorimod ubestemt artikel godt kan forventes, om end ikke ofte, i klasserne Konfession og Diagnostisk. Ubestemt artikel i klassen Zoologi er almindelig i moderne dansk.

I klassen Profession og stand, der som det vil fremgå nedenfor, er særligt relevant for denne undersøgelse, må vi derimod sige at brugen af ubestemt artikel nærmest er ude af brug i moderne dansk: Der er kun 10 eksempler i LANCHART-samplet med ubestemt artikel med et sådant substantiv. Seks af dem er med evaluerende substantiv eller substantiv i evaluerende brug (*bondeknold, klovn, bonderøv, gangster, skuespiller, luder*), og kun fire af dem er med ikkeevaluerende substantiv, hvad der er særdeles utypisk for denne klasse: *tømrer, pædagog, forretningskvinde* og *automekaniker*. Hvis disse fire ikke kan kaldes deciderede fejl, og det er der ikke noget i konteksten der tyder på, må vi altså sige at det er muligt at have en ubestemt artikel til at klassificere substantiver der betegner profession og stand, men at det er uhyre sjældent at det sker.

Ud fra Pedersens (2013) analyser og forekomsten i LANCHART kan vi altså som udgangspunkt slå fast at vi i (et upåvirket) dansk ikke forventer ubestemt artikel ved substantiver der betegner profession og stand. Ubestemt artikel kan derimod godt optræde ved substantiver der betegner en indbygger eller en person med en diagnose, især hos dialektprægede talere. Ubestemt artikel er heller ikke uventet ved substantiver der betegner en person af en bestemt konfession, hvorimod det ikke er forventeligt at se ubestemt artikel ved subjektprædikater i en syntaktisk relation.

4. Distribution i amerikadansk

I eksempel materialet fra amerikadansk er der i alt 279 forekomster af kopulakonstruktionen med personidentificerende subjektprædikat

med alle bøjningsformer af *være* og *blive* som er de eneste kopulaverber der forekommer med personidentificerende subjektprædikat. Der er ikke nogen forekomster af ubestemt artikel i evaluerende funktion, og der er heller ingen forekomster med et substantiv der har en iboende evaluerende betydning, ligesom der heller ikke er nogen eksempler med substantiver i klasserne Zoologi, Alder og Diagnostisk. De andre klasser er belagt med og uden ubestemt artikel som vist i Tabel 3.

	Med ubestemt artikel	Uden ubestemt artikel	Total
Profession og stand	36 (14,4 %)	214 (85,6 %)	250 (100 %)
Indbygger	14 (63,6 %)	8 (37,4 %)	22 (100 %)
Konfession	0 (0 %)	1 (100 %)	1 (100 %)
Relation	2 (33,3 %)	4 (66,7 %)	6 (100 %)
Total	52 (18,6 %)	227 (81,4 %)	279 (100 %)

Tabel 3: Distribution af ubestemt artikel i amerikansk på Pedersens (2013) substantivklasser.

Der er ikke overvældende mange tilfælde af ubestemt artikel ved Profession og stand-substantiver, men de 14,4 % er dog et stykke fra så godt som ude af brug-tilstanden i danmarksdansk (Tabel 2), hvorfor mistanken om påvirkning fra engelsk styrkes for denne substantivklasse. Med kun 22 eksempler er Indbygger-klassen ikke specielt godt belagt, man skal derfor nok ikke lægge for meget i at ubestemt artikel bruges i 63,6 % af eksemplerne. Der er dog ikke noget der tyder på at tendensen fra danmarksdansk, det potentielt medbragte brugsmønster, er svækket. De to eksempler i klassen Relation er overraskende set i lyset af Pedersens (2012) vurdering af brugen i dialekterne og i standardsproget og af fordelingen i LANCHART, hvor ingen ud af 296 eksempler har ubestemt artikel (Tabel 2).

Samlet set peger tallene i Tabel 3 på en indflydelse fra engelsk for substantiver i klassen Profession og stand og muligvis i den svagt belagte Relation. Hvis der er tale om indflydelse fra engelsk for substantiver i klassen Indbygger, giver denne sig udslag i en bevarelse, eventuelt en styrkelse af et medbragt mønster fra danmarksdansk.

5. Beskrivende eller klassificerende funktion?

Et spørgsmål der melder sig, er om den engelske indflydelse giver sig udslag i en overudnyttelse eller udbredelse af den klassificerende funktion, som jo findes i både ældre, dialektalt og moderne dansk, eller om der er tale om en kalke af den ubestemte artikels beskrivende funktion i engelsk. Dette er imidlertid ikke lige til at afgøre. Kun i nogle eksempler kan vi af konteksten se at der må være tale om en given funktion, for andre kan den nærmeste kontekst ikke afgøre det. En kontekst der dog peger i retning af en kalke af en beskrivende funktioner, er et ledsagende, indsnævrende tids- eller stedsadverbial, som i (13)-(14):

(13) *Doolittle han var **en attorney** i Racine* (EJE)

(14) *hun er **en sygeplejerske** i Randers* (HFB)

I disse eksempler, og i (1)-(2), er det ikke oplagt med en klassificerende funktion, i så fald skulle taleren udpege subjektet som en ud af flere henholdsvis advokater og sygeplejersker i netop Racine og Randers, og ligesådan i (1)-(2) for de endnu mindre lokaliteter Thunder Bay (i Ontario i Canada) og Vesterbro

I andre eksempler er den klassificerende funktion mere oplagt, fx når der omtales en ud af – kunne vi gå ud fra – flere personer med en bestemt stillingsfunktion i en større by eller i en organisation eller et firma:

(15) *min ældste dreng han er **en præst** ude i Calgary* (ALV)

(16) *han er **en præst** i den lutherske kirke* (ALV)

(17) *han er **en territory manager** for Northrup King and Co.* (EMN)

Men mange andre eksempler er tvetydige mht. beskrivende eller klassificerende funktion, fx:

(18) *vi var så fattige sagde hun hendes far var **en husmand*** (ACN)

(19) *han var **en landmand** og havde en stor farm* (DGM)

Vi må derfor sige at den engelske indflydelse kan komme til udtryk på to måder: som kalke af den ubestemte artikels beskrivende (eller klassificerende) funktion i engelsk og som udvidelse af den ubestemte artikels klassificerende funktion i dansk. Kun nogle gange kan vi med en vis sandsynlighed afgøre hvilken af de to måder der er gældende.

6. Den enkelte talers dialektale træk og grad af engelsk påvirkning

Analysen af den ubestemte artikels forekomst i amerikadansk påpegede at brugen i klassen Indbygger kunne være en dialektrest i henhold til Pedersens (2012) undersøgelse. Denne antagelse kunne finde yderligere begrundelse hvis de talere der har ubestemt artikel i klassen Indbygger, generelt er dialektale, og hvis de talere der ikke har ubestemt artikel ved Indbygger, generelt ikke er dialekttalende. Tilsvarende kunne fortolkningen af den engelske indflydelse for klassen Profession og stand finde yderligere begrundelse hvis talere med tendens til brug af ubestemt artikel i denne klasse generelt var engelskpåvirkede, og talere uden tendens til brug af ubestemt artikel i denne klasse generelt ikke var engelskpåvirkede. Desværre er materialet ikke af en sådan art at hypoteserne kan afklares; der er simpelthen for få forekomster af den relevante kopulakonstruktion for hver taler til at hypoteserne med rimelig vægt kan afvises eller bekræftes. Hertil kommer det problematiske – og ikke mindst tidskrævende – i at fastslå graden af dialektalt præg og graden af engelskpåvirkning for den enkelte taler.

Man kan dog godt komme et skridt hen ad vejen, fx ved at indtage og tage højde for andre sproglige forhold der i udgangspunktet kan tænkes at korrelere med grad af henholdsvis påvirkning fra engelsk og dialektalt præg. Og hvad det første aspekt angår, er der god hjælp at hente i CoAmDa. I udskrivningen af interviewene er det nemlig markeret hvilket sprog et givent ord er fra. Herved kan man på automatisk vis, vha. et script i editeringsprogrammet Praat (Boersma & Weenink 2016), som CoAmDa-korpusset er lagret i, tælle op hvor mange danske ord, engelske ord og 'blandingsord' den enkelte taler har. (Med 'blandingsord' menes ord der har morfemer fra begge sprog, fx *hårdtgoing* og *hoboede*, af *hobo* 'vagabondere' og *-ede*, eller ordpar som *søster/sister*, hvor det af den faktiske udtale ikke er til at afgøre hvilket sprog ordet er på). På denne måde kan man lave en grov sprog-

profil for den enkelte taler og ad den vej se om han/hun er mere eller mindre engelskpåvirket.

Tabel 6 viser eksempler på et sådant groft mål for den enkelte taler, tal for hans/hendes brug af ubestemt artikel og, efter denne forfatters bedste skøn og vurdering, hans/hendes tendens til at tale dialekt og standarddansk. Tabellen viser kun et udsnit af de talere der ytrer den personidentificerende kopulakonstruktion. Den er opdelt på den måde at de første talere aldrig bruger ubestemt artikel i substantivklasserne Profession og stand og Indbygger, de næste to bruger gerne ubestemt artikel i de to substantivklasser, og de nederste tre bruger gerne ubestemt artikel i den ene klasse, men ikke så gerne i den anden. (Læseren vil bemærke at procenttallene for danske ord, engelske ord og blandingsord samlet ikke giver 100. De resterende ord udgøres af selvafbrydelser, tøveord o.lign., jf. Kühl m.fl., under udgivelse).

	Fødested	Indbygger		Profession og stand		Dansk %	Engelsk %	Blanding %	Varietet
		Med artikel	Uden artikel	Med artikel	Uden artikel				
ALP	København	0	2	0	2	88	0,7	0,3	Distinkt ældre rigsmål
AWM	Vejle	0	1	0	4	75,5	16,7	1,5	Svagt vestdansk
CCH	Thy	0	1	0	2	73	10	3	Kraftigt thybomål
EMC	Vejle	1	0	4	0	62	29	0,8	Standarddansk
EMN	South Dakota	2	0	2	3	85	3,5	1,5	Kraftigt thybomål
HAI	Iowa	2	0	0	5	85	1	1	Lidt fynskpræget
HFB	Nebraska	2	0	1	4	89	0,5	0,5	Ret vestdansk
OBO	Nørrebro	1	0	1	6	88	3,5	0,5	Ældre københavnsk

Tabel 6: Enkelte taleres brug af ubestemt artikel og tendens til brug af sprog og af dialekt.

Der er generelt ingen klare tendenser at spore i tabellen med den advarsel for at tallene er små for nogle af talernes vedkommende og grove for vurderingen af varietet, og at dialektkarakteristikken er impressionistisk. To af de tre talere der foretrækker ikke at bruge den ubestemte artikel (ALP og AWM), er ikke specielt dialektprægede, men den tredje, CCH, er. Af disse tre har både AWM og CCH et forholdsvist højt islæt af engelsk (og sprogblending), men denne påvirkning slår altså ikke igennem mht. brug af ubestemt artikel; de bruger kun det 'danske mønster'.

For de to talere der gerne bruger ubestemt artikel, EMC og EMN, kan det for EMC være det i øvrigt engelske præg der gør sig gældende; hele 29 % af hendes sprogproduktion er engelsk. Ser vi på EMN hvor det engelske kun udgør 3,5 %, kunne det derimod være det kraftige dialektale præg der gør at hun foretrækker ubestemt artikel ved substantiver i klassen Indbygger; hendes (varierende) brug ved substantiver i klassen Profession og stand korrelerer derimod ikke klart med noget.

Heller ikke for HAJ, HFB og OBO, der har tendens til ubestemt artikel i klassen Indbygger men ikke i klassen Profession og stand, kan der identificeres et klart mønster; kun HFB er forholdsvis dialektalt præget, og ingen af dem har specielt høj andel af engelsk i deres ordforråd.

7. Konklusion

Artiklen har vist danske immigranter til Nordamerika og deres efterkommere kan have ubestemt artikel i personidentificerende kopulakonstruktioner hvor man i standarddansk ikke umiddelbart ville forvente det. I sin analyse af dette fænomen i amerikadansk har artiklen trukket på danske referencegrammatikker og på Pedersens (2013) skelnen mellem dialekt (i en generaliseret forstand) og ældre dansk mht. deskriptiv funktion (uden ubestemt artikel) og klassificerende funktion (med ubestemt artikel). Den overordnede distributionelle analyse af brugen af ubestemt artikel i amerikadansk sandsynliggjorde at amerikadansk er påvirket af engelsk i kopulakonstruktioner med subjektprædikater med substantiver der tilhører den semantiske klasse Profession og stand. Derimod kunne analysen ikke afgøre om brugen

af ubestemt artikel ved substantiver der betegner Indbygger, skyldes en dialektrest eller indflydelse fra engelsk.

Den kvantitative analyse suppleredes af en mere kvalitativ og delvist impressionistisk analyse der inddrog den enkelte talers ordforråd fordelt på sprog og dialektale præg. Denne analyse pegede på at der ikke kan spores en tendens til at de talere der kunne have en (formodet) dialektalt begrundet brug af ubestemt artikel ved Indbygger-substantiver, generelt er dialektale i deres sprogbrug. Og det er heller ikke sådan at man ikke kan have ubestemt artikel ved Indbygger-substantiver hvis man er standardsprogtalende. Tilsvarende er der heller ingen entydig sammenhæng med talernes brug af engelsk over for dansk og deres brug eller ikkebrug af ubestemt artikel. Undersøgelsen har dog den svaghed at der er forholdsvis få eksempler af kopulakonstruktioner med Indbygger-substantiv, og at den dialektale karakteristik af talerne – indtil videre – er impressionistisk og ikke baseret på faktisk optælling eller registrering af egentlige dialektale træk. Endvidere er profileringen i forhold til sprogvalg overfladisk; den inddrager fx ikke leksikalske og frasale kalker fra engelsk eller syntaktisk indflydelse (fx ikkeinversion i hovedsætninger med topikaliseret led i forfæltet; jf. Kühl & Heegård 2016, 2017).

Brugen af ubestemt artikel i den personidentificerende kopulakonstruktion peger ikke entydigt på at den enkelte taler i almindelighed er påvirket af engelsk eller taler dialektalt. Snarere er det overordnede billede at talerne i varierende grad har taget den ubestemte artikel til sig på en idiosynkratisk måde. Det kan være et formål med fremtidige udforskning af amerikadansk at undersøge om dette også er gældende for andre træk der kan være engelske eller dialektale. Med den tvedelte analyse i en overordnet distributionel analyse og en personorienteret sprogbrugsanalyse har denne artikel foreslået en måde at om ikke løse dilemmaet mellem at bestemme om et træk er dialektalt eller skyldes engelsk påvirkning, så da i hvert fald at løse det (lidt) op.

Tak

En stor tak til tilhørerne ved MUDS 2016 for kommentarer til oplægget og til Kathrine Thisted Pedersen, Karoline Kühl og Ida E. Mørch for kommentarer til en tidligere version af denne artikel.

Litteratur

- Allan, Robin, Philip Holmes & Tom Lundskær-Nielsen (1998) *Danish. A Comprehensive Grammar*. London: Routledge.
- Baumann Larsen, Mogens (1981) *Dansk i USA – et forskningsprojekt*. Ålborg: Institut for sprog, kommunikation og kulturhistorie.
- Boersma, Paul & David Weenink (2016) *Praat: doing phonetics by computer*. <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/>.
- Gregersen, Frans (2009) The data and design of the LANCHART study. *Acta Linguistica Hafniensia* 41, 1:3-29.
- Gregersen, Frans, Marie Maegaard & Nicolai Pharao (2014) The LANCHART corpus. *The Oxford Handbook of Corpus Phonology*. Jacques Durand, Ulrike Gut & Gjert Kristoffersen (udg.). Oxford: Oxford University Press:534-545. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199571932.013.007. (tilgået 28.11.2016).
- Grøngaard Jeppesen, Torben (2005) *Danske i USA 1850-2000 – En demografisk, social og kulturgeografisk undersøgelse af de danske immigranter og deres efterkommere*. Odense: Odense Bys Museer.
- Hansen, Erik & Lars Heltorf (2011) *Grammatik over det danske sprog* 1-3. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Hansen, Aage (1927) *Bestemt og ubestemt substantiv*. København: Arnold Busck.
- Hasselmo, Nils (1974) *Amerikasvenska. En bok om språkutvecklingen i Svensk-Amerika*. Lund: Berlingska Boktryckeriet.
- Hasselmo, Nils (2005) History of the Scandinavian emigrant languages. *The Nordic Languages. An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*. Oskar Bandle, Kurt Braunmüller, Ernst Haakon Jahr, Allan Karker, Hans-Peter Naumann & Ulf Teleman (udg.): Berlin/ New York: Mouton de Gruyter:2127-2141.
- Heegård Petersen, Jan (2017) Phonological individuation in a former Danish settlement in South Dakota, USA. Under udgivelse i *Journal of Germanic Linguistics*.
- Høysgaard, Jens (1752) *Methodisk Forsøg til en Fuldstændig Dansk Syntax*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Kjær, Iver & Mogens Baumann Larsen (1978) Problems and Observations of American-Danish. *The Nordic Languages and Modern Linguistics 3. Proceedings of the Third International Conference of Nordic and General Linguistics. The University of Texas at Austin. April 5–9, 1976*. John Weinstock (udg.). Austin: The University of Texas at Austin:189-191.

- Kjær, Iver, & Mogens Baumann Larsen (1981) Dansk i Dakota. *Carlsberg-fundet. Årsskrift 1981*. København: Rhodos:24-31.
- Kühl, Karoline (2014) 'Det er easy at tale engelsk også'. *Amerikadansk i 1960'erne og 1970'erne*. *NyS* 47:39-60.
- Kühl, Karoline & Jan Heegård (2016) Ledstillingsvariation i amerikadanske hovedsætninger med topikalisering. *Ny forskning i grammatik* 23:161-176.
- Kühl, Karoline & Jan Heegård (2017) Word order in American Danish declaratives with a non-subject initial constituent. Under udgivelse i *Journal of Language Contact*.
- Kühl, Karoline, Gert Foget Hansen, Jan Heegård & Frans Gregersen (under udg.) CoAmDa – Et nyt dansk talesprogskorpus. *Danske Talesprog* 16.
- Mikkelsen, Kristian (1911) *Dansk ordføjningslære*. København: Lehmann & Stages Forlag.
- Pedersen, Karen Margrethe (2013) Substantiviske prædikativer til person-subjekter. 14. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog* 11.-12. oktober 2012:303-316.
- Togeby, Ole (2002) *Fungerer denne sætning? Funktionel dansk sproglære*. København: Gad.